

Yirmi Sekizinci Söz

Cennete Dairdir

Bu Söz'ün iki makamı var. Burada yer alan Birinci Makam, cennetin bazı güzelliklerine işaret eder. Fakat bu Söz'ün İkinci Makamı'nda,¹ on iki kesin hakikatle Onuncu Söz'de, yine Onuncu Söz'ün özetinde ve esasında, bir silsile halindeki gayet sağlam Arapça bir delille açık ve parlak bir şekilde ispat edilen cennetin varlığından bahsetmez. Yalnız sorulara ve tenkide konu olan, cennete dair birkaç halden bahseder. Eğer Cenâb-ı Hak yardım ederse o büyük hakikate dair sonra uzun bir Söz yazılacaktır inşallah.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا
وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ²

Bâki olan cennete dair bazı sorulara kısa cevaplardır.

Cennet hakkında; cennetten daha güzel, hurilerinden daha şirin, ırmak ve çeşmelerinden daha tatlı olan Kur'an ayetleri ve beyanları kimseye söz bırakmamıştır ki, fazla bir şey söylensin. Fakat o parlak,

¹ Yirmi Sekizinci Söz'ün İkinci Makamı, *Mesnevi-i Nuriye*'deki "Lâsiyemmalâr" risalesidir.

² "İman eden ve iyi işler yapan müminlere müjdele ki, altında nehirler akan cennetler onlarıdır. O cennetlerden bir meyve yedikleri zaman, 'Bu, daha önce yediğimiz meyvedir,' derler. Birbirine benzer bir surette rızıkları getirilip verilir. O cennetlerde onlar için temiz kadınlar vardır. Ve o cennetlerde ebediyen kalacaklardır." (Bakara sûresi, 2/25)

ezelî ve ebedî, yüksek ve güzel ayetleri kendi sınırlı anlayışımıza yaklaştırmak için bazı basamakları ve Kur'an cennetinden numune olarak çiçekler misali bazı nükteleri söyleyeceğiz. İçinde işaretler bulunan beş soruyu ve cevaplarını göstereceğiz. Evet, cennet bütün manevî lezzetlerin makamı olduğu gibi, bütün cismani zevklerin de kaynağıdır.

Soru: Kusurlu, noksan, sürekli değişen, kararsız ve elemli cismaniyetin ebediyetle ve cennetle ne alâkası var? Madem ruhun ulvi lezzetleri vardır ve ona yeter, cismani lezzetler için ölümden sonra bedenendirilmek neden gerekiyor?

Cevap: Çünkü nasıl toprak suya, havaya ve ışığa göre daha yoğun ve karanlık olmasına rağmen Cenâb-ı Hakk'ın her çeşit sanatlı eserine yuva ve kaynak vazifesi gördüğünden, mânen diğer bütün unsurlardan üstündür. Hem insanın kesif bir mahiyete sahip olan nefsi, bütün ilahî tecellileri içine alması itibarı ile, kirlerinden arınmak şartıyla insanın bütün latifelerinin üstündedir. Aynen öyle de, cismaniyet Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin tecellilerinin en kuşatıcı, en geniş, en zengin bir aynasıdır. Bütün rahmet hazinelerinin içindekileri tartacak, ölçecek âletler ve kabiliyetler onda bulunur. Mesela, dildeki tat alma duyusu, rızık zevkinde yiyecek çeşitleri sayısınca tadı duyma kabiliyetine sahip olmasaydı, her bir nimeti ayrı ayrı hissedip tanımaz, tadıp tartamazdı. Hem Cenâb-ı Hakk'ın çoğu isminin tecellilerini hissedip bilecek, onlardan zevk alacak donanım da cismaniyettedir. Çok çeşitli ve ayrı ayrı sayısız lezzeti hissedecek kabiliyetler yine cismaniyette bulunur.

Madem şu kâinatın Sâni'inin, şu kâinatla bütün rahmet hazinelerini tanıtmak, isimlerinin bütün tecellilerini bildirmek ve türlü ihsanlarını tattırmak istediği –On Birinci Söz'de ispat edildiği gibi– âlemin işleyişinden ve insanın engin mahiyetinden kesin olarak anlaşılıyor. Elbette, şu akıp giden kâinatın büyük bir havuzu, o tezgâhta işlenen mahsullerin geniş bir sergisi ve şu dünya tarlasının ebedî mahzeni olan saadet yurdu, bu âleme bir derece benzeyecektir. Dünyanın hem maddî hem manevî bütün unsurlarını muhafaza edecektir. Her şeyi eşsiz bir surette, hikmetle yaratan Sâni-i Hakîm ve her şeye tam adaletle, merhametle hükmeden Adil-i Rahîm, elbette insan bedenindeki uzuvların vazifelerine ücret, hizmetlerine mükâfat ve hususi ibadetlerine sevap olarak onlara lââyık lezzetleri verecektir. Yoksa hikmetine,

adaletine ve rahmetine zıt bir hal ortaya çıkar ki, bu O'nun rahmetinin güzelliğine ve kusursuz adaletine hiçbir şekilde yakışmaz.

Soru: Cisim hayat sahibi olsa bile vücudun unsurları sürekli bir terkip ve tahlil, yani birleşip çözülme halindedir, yok olmaya mahkûmdur, ebediyete ulaşamaz. Yeme-içme, insanın şahsi varlığını sürdürmesi ve karı-koca münasebetleri ise türün devamı içindir; bu yüzden şu âlemde birer esas olmuşlardır. Ebedî ahiret âleminde ise bunlara ihtiyaç yoktur. O halde cismani zevkler neden cennetin en büyük lezzetleri arasında sayılıyor?

Cevap: Öncelikle, bu âlemde canlıların cisimlerinin dağılıp yok olmaya, ölüme mahkûmiyeti, vücuttaki alışverişin dengesizliğinden kaynaklanır. Çocukluktan olgunluğa kadar vücut beslenip gelişir, yani sürekli alır. Ondan sonra ise biriktirdiklerini harcar, sürekli verir. Böylece denge kaybolur, vücut da ölür. Ebedî âlemde ise bedenın zerreleri sabit kalacak, bir terkip ve tahlile uğramayacaktır.³ HAŞİYE Veyahut orada denge sabit kalır; canlıların vücutları cismani hayat tezgâhı işlemesine rağmen bir devridaim halinde gibi, cennet lezzetlerini tatmak için ebedileşir. Yeme-içme ve nikâh gerçi bu dünyada bir ihtiyaçtan ileri gelir ve bir vazife içindir; fakat o vazifeye peşin bir ücret olarak içlerine öyle türlü, güzel lezzetler konulmuştur ki, başka lezzetlere üstün geliyor. Madem bu elemli dünyada, böyle maddî ihtiyaçlar bile bu kadar harika ve ayrı ayrı lezzetleri içerir. Elbette lezzet ve saadet yurdu olan cennette onlar çok yüce bir hal alıp dünyadaki vazifenin ahirete ait ücretini ve dünyevî ihtiyaçları da hoş bir uhrevî iştah ve lezzet suretinde kendilerine katarak cennete ve ebedî hayata lâıyk, her zevki içeren canlı birer lezzet madeni olacaklardır.

Evet, وَمَا هَذِهِ الْحَيَوَةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُمْ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ⁴ sırınca, şu dünyadaki cansız ve şuursuz maddeler, öbür âlemde şuurlu ve canlı olacaktır. Buradaki insanlar gibi orada da ağaçlar, buradaki

³ HAŞİYE Şu dünyada insanların ve hayvanların vücutları, zerreler için âdeta bir misafirhane, bir kışla, bir okul hükmündedir. Cansız zerreler o vücuda girer ve canlı olan ahiret âleminde var olmaya lâıyk hale gelirler. Ahirette ise وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ sırınca, hayat nuru her şeyi kuşatır. Nurlanmak için bu seyrüsefere ve talime lüzum yoktur. Orada zerreler demirbaş olarak sabit kalabilir.

⁴ “Bu dünya hayatı (kendine bakan yüzüyle) boş bir oyalanma ve oyundan başka bir şey değildir. Ahiret yurdu ise, işte o, (her şeyin diri olduğu) gerçek hayattır.” (Ankebût sûresi, 29/64)

hayvanlar gibi orada da taşlar verilen emri anlar ve ona uyar. Sen bir ağaca, “Fılan meyveyi bana getir.” desen getirir. Taşa “Gel!” desen gelir. Madem taş ve ağaç bile cennette bu derece yüksek bir suret alır. Elbette yeme-içme, nikâh gibi cismani ihtiyaçların da o âlemde hakikatlerini muhafaza etmekle beraber, cennetin dünyadan üstünlüğü nispetinde yüksek bir suret almaları gerekir.

Soru: ⁵ *السَّمَاءُ مَعَهُ مَنْ أَحَبَّ* sırımca, “İnsan cennette dostlarıyla beraber bulunacaktır.” Halbuki basit bir bedevi, Resûl-u Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselam*) sohbetinde bir dakika Allah için bir muhabbet hisseder, o muhabbetle cennette Peygamber Aleyhissalâtü Vesselam’ın yanında bulunması gerekir. Sonsuz feyze mazhar Resûl-u Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselam*) makamı, basit bir bedeviyle nasıl aynı olur?

Cevap: Şu yüce hakikate bir temsille işaret edeceğiz: Mesela, gayet güzel ve gösterişli bir bağda, ihtişam sahibi bir zât çok büyük bir ziyafet sofrası ve gayet süslü bir seyir yeri hazırlamış olsun. Öyle bir yer ki, orada dilin tadabileceği bütün lezzetler, gözün hoşuna gidecek bütün güzellikler, hayalin erişebileceği ve keyifleneceği bütün harika şeyler bulunur. O zât, maddî ve manevî bütün duyuları, latifeleri okşayacak ve memnun edecek her şeyi o sofraya koymuştur. İşte iki arkadaş beraber o ziyafete giderler. Bir locada, aynı sofrada otururlar. Onlardan birinin tat alma duyusu pek zayıf olduğundan az bir zevk duyar. Gözü az görür, koku alma kabiliyeti yoktur. Oradaki hayret verici sanatları anlamaz, harika şeyleri bilmez. O ziyafet sofrasındaki ve seyir yerindeki nimetlerin ancak binde birini, belki milyonda birini kabiliyeti ölçüsünde tadıp onlardan istifade eder. Arkadaşının ise bütün maddî-manevî latifeleri, aklı, kalbi ve hisleri o kadar mükemmel derecede gelişmiştir ki, o seyir yerindeki bütün incelikleri, güzellikleri ve hayret verici şeyleri ayrı ayrı tadıp onlardan lezzet aldığı halde dostuyla omuz omuzadır.

Madem bu karmakarışık, elemli ve daracık dünyada böyle oluyor. En küçük ile en büyük beraberken aralarında yeryüzünden Süreyya yıldızına kadar fark bulunuyor. Elbette saadet ve ebediyet yurdu olan cennette iki dost beraberken, her biri Cenâb-ı Hakk’ın sofrasından kendi kabiliyetine göre hissesini haydi haydi alacaktır. Buldukları

⁵ Buhârî, *edeb* 96; Müslim, *birr* 165; Tirmizî, *zühd* 50; Dârimî, *rikak* 71.

cennet mertebelerinin farklılığı, beraberliklerine mâni olmaz. Çünkü cennetin sekiz tabakası birbirinden yüksek olduğu halde, hepsinin çatısı Arş-ı Âzam'dır.⁶ Nasıl ki, koni şeklindeki bir dağın etrafında birbirinden yüksek, temelinden zirvesine kadar surla çevrilmiş üst üste daireler bulursa, birbirlerinin güneş görmesini engellemezler. Cennetin de buna yakın bir tarzda olduğuna farklı hadisler işaret ediyor.

Soru: Hadislerde, “Huriler yetmiş kat elbise giydikleri halde bacaklarının kemiklerindeki ilikleri görünecek.”⁷ buyrulmuş. Bu ne demektir, mânâsı nedir? Nasıl bir güzelliiktir?

Cevap: Mânâsı pek güzel, güzelliği pek şirindir. Şöyle ki: Çirkin, cansız ve çoğu kabuktan ibaret olan şu dünyada güzellik yalnız göze hitap edip alışmaya mâni olmazsa yeter. Halbuki güzel, canlı, parlak ve kabuksuz, tamamen özden ibaret cennette, insanın göz gibi bütün uzuvları ve duyguları, “cins-i latif” olan hurilerden ve onlar gibi, hatta daha güzel, dünyadan gelme, cennetteki hanımlardan zevk hisselerini ayrı ayrı almak, çeşit çeşit lezzetleri tatmak ister. İşte hadis, en dıştaki cennet elbisesinin güzelliğinden ta iliklere kadar birer duygunun, birer latifenin o zevkten hissesi olduğuna işaret ediyor.

Evet, “Hurilerin yetmiş kat elbise giymeleri ve bacaklarındaki kemiklerin iliğinin görünmesi” tabiriyle hadis-i şerif şuna işarete bulunuyor: Huriler, insanın güzelliğe, zevke, ziynete meftun ve âşık ne kadar duygusu, duyusu, kabiliyeti ve latifesi varsa hepsini memnun edip doyuracak, ayrı ayrı okşayıp tatmin edecek maddî-manevî her türlü ziynet ve güzelliğe sahiptir. Demek, huriler süslü, farklı cinsten yetmiş cennet elbisesini birbirini örtmeyecek şekilde giydikleri gibi, vücutlarında ve nefislerinde belki yetmiş mertebeden fazla ayrı ayrı güzelliği gösterecek, *وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ*⁸ işaretinin hakikatini ifade edecekler.

Hem hadis-i şerif, cennette lüzumsuz, posalı ve fuzuli maddeler olmadığından, cennet ehlinin yiyip içtikten sonra pisliğinin

⁶ Buhârî, *tevhid* 22; Tirmizî, *cennet* 4.

⁷ Tirmizî, *kıyâmet* 60, *cennet* 5, 7; Dârimî, *rikak* 108; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/23, 247, 316.

⁸ “Orada canınız ne isterse, gözleriniz hangi manzaralardan hoşlanırsa hepsi vardır.” (Zuhruf sûresi, 43/71)

bulunmayacağını bildiriyor.⁹ Madem şu süflî dünyada, en basit canlı olan ağaçlar çok beslendikleri halde gübresiz oluyor. En yüksek hayat tabakasındaki cennet ehli neden öyle olmasın?

Soru: Hadis-i şerifte, “Cennet ehlinden bazısına dünya kadar bir yer verilecek, yüz binlerce köşk, yüz binlerce huri ihsan edilecek.” buyruluyor. Bir tek adama bu kadar şeyin verilmesinin ne lüzumu var, buna ne ihtiyaç var, bu nasıl olabilir ve ne demektir?

Cevap: Eğer insan cansız veya yalnız mideden ibaret, bitki gibi bir varlık olsaydı veyahut sınırlı, ağır, geçici ve basit bir bedenden, hayvanî bir cisimden ibaret bulunsaydı, öyle çok köşke, huriye lâyıık ve sahip olamazdı. Fakat o, mahiyeti öyle geniş bir kudret mucizesidir ki, şu fâni dünyada, kısa ömürde, açığa çıkmamış bazı duygularının ihtiyaçları yönüyle, bütün dünyanın saltanatı, serveti ve lezzetleri kendisine verilse bile gözü doymayacaktır. Halbuki ebedî bir saadet yurdunda, sınırsız kabiliyetlere sahip, tükenmez ihtiyaçlarının diliyle ve sonsuz arzularının eliyle nihayetsiz bir rahmetin kapısını çalan insanın, hadislerde bildirilen ilahî ihsanlara kavuşması elbette akla uygundur, haktır ve hakikattir. İşte şu yüce hakikate bir temsilin dürbünüyle bakacağız. Şöyle ki:

Bu dere yatağındaki bahçe gibi,¹⁰ HAŞİYE şu Barla bağ ve bahçelerinin her birinin farklı sahipleri bulunduğu halde, Barla’da gıda itibarı ile ancak bir avuç yeme sahip olan her kuş, her serçe, her arı, “Barla’nın bütün bağ ve bostanları benimdir, istediğim gibi gezebilirim.” diyebilir. Barla’yı kendi mülkü olarak görür. Başkalarının o bahçelere sahip olması bu hükmü bozamaz. Hem insan olan bir insan da, “Hâlıkım bu dünyayı bana bir ev yapmış, güneş benim lâmbam, yıldızlar kandillerim, yeryüzü ise üzerine çiçekli, süslü halılar serilmiş beşiğimdir.” der ve Allah’a şükreder. Başka varlıkların da bunlara sahip olması, onun bu hükmünü geçersiz kılmaz. Aksine, diğer varlıklar onun evini süsler, o evin nakışları hükmüne geçer.

Acaba bu daracık dünyada sadece insanlığı itibarı ile bir insan değil, bir kuş dahi böyle büyük bir dairede bir çeşit hak iddia ediyor ve

⁹ Buhârî, *bed’ü’l-halk*, 8; Müslim, *cennet* 17-19.

¹⁰ HAŞİYE Sekiz sene bu fakire tam bir sadakatle hizmet eden Süleyman’ın bahçesidir. Bu Söz birkaç saat içinde orada yazıldı.

muazzam bir nimete erişiyorsa, geniş ve ebedî bir saadet yurdunda, insana beş yüz senelik mesafeyi içine alan bir mülk verilmesi¹¹ nasıl akıldan uzak görülebilir?

Hem nasıl ki, şu kesafetli, karanlık, dar dünyada güneşin pek çok aynada bir anda görünmesi gibi, nurani zâtların, aynı anda birçok yerde aynen bulunduğu... On Altıncı Söz'de ispat edildiği gibi, mesela Hazreti Cebrail'in (*aleyhisselam*) bir anda bin yıldızda, hem Arş'ta, hem Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) meclisinde hem de Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda hazır olduğu... Hazreti Peygamber'in (*aleyhissalâtü vesselam*) haşirde ümmetindeki takva sahiplerinin çoğuyla aynı anda görüşeceği ve dünyada sayısız makamda aynı anda görüldüğü... Evliyanın bir nevi garibi olan abdalların aynı anda birçok yerde görüldükleri... Sıradan insanların rüyalarında bazen bir dakikada bir senelik iş gördükleri ve buna şahit oldukları... Herkesin kendi kalb, ruh ve hayal dünyasında aynı anda pek çok yerle temas edip ilgilendiği mâlumdur ve bunların misalleri görülmüştür. Elbette nuranî, bir kayıt altında bulunmayan, geniş ve ebedî cennette de cisimleri ruh kuvvetinde, hafifliğinde ve hayal süratinde olan cennet ehlinin, bir anda yüz binlerce yerde bulunup yüz binlerce huriyle sohbet ederek yüz bin tarzda zevk alması o ebedî cennete ve Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz rahmetine lâyıktır, Muhbir-i Sadık'ın¹² (*aleyhissalâtü vesselam*) haber verdiği gibi hak ve hakikattir. Bununla beraber, o muazzam hakikatler bu küçücük aklımızın terazisiyle tartılmaz.

İdrâk-i maâli bu küçük akla gerekmez.

*Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez.*¹³

(Yüksek fikirler bu küçük akla gerekmez

Zira bu terazi o kadar ağırlığı çekmez)

¹¹ Bazı cennet nimetlerinin önemi "gökler ve yer kadar, yani beş yüz senelik mesafe" şeklinde vurgulanmıştır (Tirmizî, *cennet* 8). Nitekim cennetin, gökler ve yer kadar genişliğe sahip olduğu, Kur'an-ı Kerim'de de beyan edilmiştir (Âl-i İmran sûresi, 3/133; Hadîd sûresi, 57/21). Hatta cennette en alt mertebedekilerin bile bin senelik mesafeye denk gelecek kadar bol nimetlere mazhar olacağına dair hadisler vardır. (Tirmizî, *tefsîru sûre (75) 2, cennet* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/13, 64).

¹² Doğru, şüphesiz kesinlikte haberleri insanlığa ulaştırın haberci, Peygamber Efendimiz (*aleyhissalâtü vesselam*).

¹³ Ziya Paşa (1825-1880), *Eş'âr-ı Ziyâ* (Terkîb-i Bend).

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹⁴

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا¹⁵

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى حَبِيبِكَ الَّذِي فَتَحَ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ بِحَبِيبِيَّتِهِ وَبِصَلَاتِهِ وَأَيَّدْتَهُ أُمَّتُهُ
عَلَى فَتْحِهَا بِصَلَوَاتِهِمْ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ، اللَّهُمَّ أَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ الْأَبْرَارِ

بِشَفَاعَةِ حَبِيبِكَ الْمُخْتَارِ أَمِينَ¹⁶

¹⁴ “Sübhanısın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hak-
kıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

¹⁵ “Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba
çekme!” (Bakara sûresi, 2/286)

¹⁶ Allahım! Senin sevgine mazhariyeti ve dualarıyla cennetin kapılarını açan ve o
kapıları ona salâvatlarıyla açmaları için ümmetini teşvik ettiğın sevgiline salât ve
selam eyle. Allahım! O seçkin sevgilinin şefaatiyle bizleri iyi kullarıyla beraber cen-
nete koy, âmin...

YIRMİ SEKİZİNCİ SÖZ'E KÜÇÜK BİR İLAVE

Cehenneme Dairdir

İkinci ve Sekizinci Söz'lerde ispat edildiği gibi, iman manevî bir cennetin çekirdeğini taşıyor. Küfür ise manevî bir cehennemın tohumunu saklıyor. Nasıl ki küfür, cehennemın bir çekirdeğidir. Aynen öyle de, cehennem küfrün bir meyvesidir. Nasıl ki küfür, cehenneme gitmeye sebeptir. Aynı şekilde, cehennemın varlığına ve yaratılmasına da sebeptir. Zira küçük bir hâkim bile, azıcık izzet, gayret ve celâl sahibiyse, bir edepsiz kendisine isyan ederek, "Bana ceza vermezsin, veremezsin." dediği zaman, herhalde hapishanesi yoksa da yalnız o edepsiz için bir tane yaptırarak ve onu içine atacaktır.

Halbuki kâfir, cehennemi inkâr etmekle, sonsuz izzet, gayret ve celâl sahibi, yüce ve kudreti nihayetsiz Kadir bir Zât'a yalan ve acz isnat ediyor, O'nu yalancılık ve acizlikle itham ediyor, izzetine ve gayretine şiddetle dokunuyor, celâline asice ilişiyor. Elbette, farz edelim, cehennemın hiçbir varlık sebebi bulunmasa da, sadece Cenâb-ı Hakk'a bu derece yalan ve acizlik yakıştıran küfür için bir cehennem yaratılacak, kâfirler içine atılacaktır.

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُجْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ¹⁷

¹⁷ "Ey büyük Rabbimiz! Sen bunları gayesiz, boşuna yaratmadın. Seni bu gibi noksanlardan tenzih ederiz. Sen bizi o ateşin azabından koru!" (Âl-i İmran sûresi, 3/191)